

הרהורים ודיוקי מקרא בפרשת הגר

בפרשת לך לך מתוארים יחסי הגר עם שרה ואברהם (בראשית פרק כא).

א. ראשית מעניין לראות שהגר אף פעם לא מוזכרת בתורה כאשת אברהם, אלא רק כששרה אמנו נותנת אותה "לְאִישָׁהּ לוֹ לְאִשָּׁה". לא ה' יתברך ולא אברהם אבינו מזכירים את הגר כאשת אברהם, ואולי התורה רומזת לכך שאין הגר ראויה להיקרא "אשת אברהם". ואכן מדיוק הפסוקים נראה שמעשיה מוכיחים על פחיתות ערכה.

ב. פס' טו: "וַיְכַלּוּ הַיָּמִים מִן הַחֲמַת וַתְּשַׁלַּךְ אֶת הַיֶּלֶד תַּחַת אֶחָד הַשָּׂיחִים". הפועל של"ך מופיע מספר פעמים בתנ"ך, וכמעט תמיד כפעולה אכזרית. למשל (דברי הימים ב פרק כה פסוק יב): "וַעֲשֶׂרְתָּ אֶלְפִים חַיִּים שָׁבוּ בְּנֵי יְהוּדָה וַיָּבִיאוּם לְרֹאשׁ הַסֶּלַע, וַיִּשְׁלִיכוּם מֵרֹאשׁ הַסֶּלַע וְכָלָם נִבְקְעוּ".

ג. "תַּחַת אֶחָד הַשָּׂיחִים" - אילו היה כתוב "תחת השיח", או אפילו "תחת שיח אחד", היינו מבינים שהיא חיפשה שיהיה לישמעאל צל, שהיא בחרה שיח שיגן עליו מפני השמש. אולם הביטוי "תַּחַת אֶחָד הַשָּׂיחִים" מראה שהיא לא התאמצה כלל לראות היכן יש יותר צל¹.

ד. פס' טז: "וַתִּלְךָ וַתֵּשֶׁב לָהּ מִנְגֵד הַרְחֵק כַּמֶּטְחוּי קֶשֶׁת כִּי אָמְרָה אֵל אֶרְאָה בְּמוֹת הַיֶּלֶד, וַתֵּשֶׁב מִנְגֵד וַתִּשָּׂא אֶת קֶלֶה וַתִּבֶּךְ". לפני יותר מחמישים שנה זכיתי לשמוע שיעור מפי גב' נחמה ליבוביץ' זצ"ל. היא הביאה את הפירוש של הרש"ר הירש לפיו אַם אמינית לעולם לא הייתה עושה כדבר הזה, להתרחק מהילד החולה כדי שלא לראות במוותו. לתדהמתה היו בין השומעים כמה נשים, אמהות וסבתות, וכמה מהן אמרו: 'לא נכון, גם אנו היינו עושות כמו הגר!' נחמה נרתעה, לא נכנסה לוויכוח והמשיכה את השיעור (נחמה, כידוע, לא זכתה להיות אַם). אני הזדעזעתי. נזכרתי במראות שראיתי שנים לפני כן כשהייתי במחנה הריכוז ברגן בלזן, ולא היה כדבר הזה "ותשב מנגד... כי אמרה אל אראה במוות הילד" - הילדים מתו בזרועות אמותיהם! גם במגילת איכה (פרק ב פסוקים יא-יב) כתוב "בַּעֲטָף עוֹלֵל וַיִּנְקַ בְּרַחְבוֹת קֶרְיָה... בְּהַתְּעַטְפָם כְּחָלָל בְּרַחְבוֹת עִיר, בְּהַשְׁתַּפֵּךְ נַפְשָׁם אֶל חֵיק אֲמֹתָם" - ילדים מתו בזרועות אמותיהם².

1 כשילד שואל את אמו איפה לשים את המפתחות והאמא עונה "באחת המגירות", זאת אומרת שלא חשוב באיזו מגירה, לא חשוב תחת איזה שיח.

2 המדרש על שתי הנשים בזמן חורבן המקדש, בו הן מתכננות לאכול ביום אחד את הילד של האחת וביום שלמחרת את הילד של השנייה, נראה בעיניי על דרך הגוזמה. אני לא מאמין ש"ידישע מאמע" מסוגלת לאכול את פרי בטנה.

שנים אחר כך פגשתי את נחמה ואמרתי לה "את צדקת כשהבאת את הפירוש של הרש"ר הירש, ומצאתי לכך ראייה מפורשת. לא כתוב בתורה "ותשב מנגד", אלא "ותשב לָהּ מנגד". לה - לעצמה, לטובתה. היא לא יכולה לסבול לראות את מות הילד. ועוד חיזוק נמצא במילות הפסוק לבעייתיות בהתנהגות של הגר. לפעמים אדם עושה פעולה מסוימת באופן אינסטינקטיבי וכשמתיישבת דעתו הוא חוזר בו ומרגיש שזה לא היה הדבר הנכון לעשות. לא כך הגר. גם אחרי שהתיישבה דעתה עדיין ישבה לה מנגד. כך רמוז בסוף הפסוק שבו ישנן שתי מילים לכאורה "מיותרות" - "ותלך ותשב לָהּ מנגד הרחק פמטחוי קשת כי אמרה אל ארצה במות הילד ותשב מנגד...". בשביל מה צריך פעמיים לכתוב, באותו הפסוק, "ותשב מנגד"? מכאן אפשר ללמוד שאפילו אחרי שהגר נרגעה מעט היא חשבה עדיין שראוי "לשבת מנגד", והיא לא חזרה לבן שלה הגוסס. גם התיבה "מנגד" אומרת משהו על המצב הנפשי של הגר, שהישיבה הזו שלה בריחוק מבנה החולה, מהעבר האחר, נעשית במודעות מלאה.

ה. "... ותשא את קלה ותבך. וישמע אלקים את קול הנער..." הרי הגר היא שבכתה, מדוע שומע ה' את קול הנער (שלא כתוב שבכה או שנשא את קולו) ולא את קולה? אפשר לומר שאנו רואים כאן ביקורת חריפה מאוד על הגר והתנהגותה, התנהגות שבשלה ה' לא רצה בכלל לשמוע את הבכי של הגר! ומיד לאחר מכן נכתב (פס' יז) "...ויקרא מלאך אלקים אל הגר מן השמים... אל תיראי כי ישמע אלקים אל קול הנער..."

ו. לאחר מכן (פס' יח) מטיף המלאך להגר מוסר שמפורש ממנו לא יכול להיות: "קומי, שאי את הנער, והחזיקי את ירך בו!" ניתן לשמוע כביכול את המלאך מרים את קולו על הגר ואומר לה "איך יכולה היית להשליך אותך? קומי! שאי את הנער וגם החזיקי את ירך בו!"...

ז. פס' יט: "ויפקח אלקים את עיניה ותרא באר מים ותלך ותמלא את החמת מים ותשק את הנער". המדרש על הפסוק אומר שלוש מילים בלבד: "קטנת אמונה היתה". מה הפשט של המדרש? הגר קודם מילאה את החמת ורק אז נתנה לישמעאל החולה לשתות. הילד גוסס, והיא קודם ממלאת את החמת! כנראה חששה שהנס של מציאת המים נעשה רק להצלת ישמעאל, ואחרי שישתה תיעלם הבאר פתאום, בדיוק כמו שהופיעה. לכן אומר עליה המדרש: "קטנת אמונה היתה".

ח. ולסיום, מאוד בולט למעיין ששלוש פעמים התורה מדגישה שאברהם מל את "ישמעאל בנו", ארבע פעמים מוזכרת שרה בשמה סביב לידת יצחק, ולעומת זאת בפרק כא (פסוקים ט-כג) ישמעאל מוזכר ט"ו פעמים - אבל אף פעם אחת אין הוא נזכר בשמו "ישמעאל", כביכול אין חפץ לתורה הקדושה להזכיר את שמו. הלא דבר הוא?...